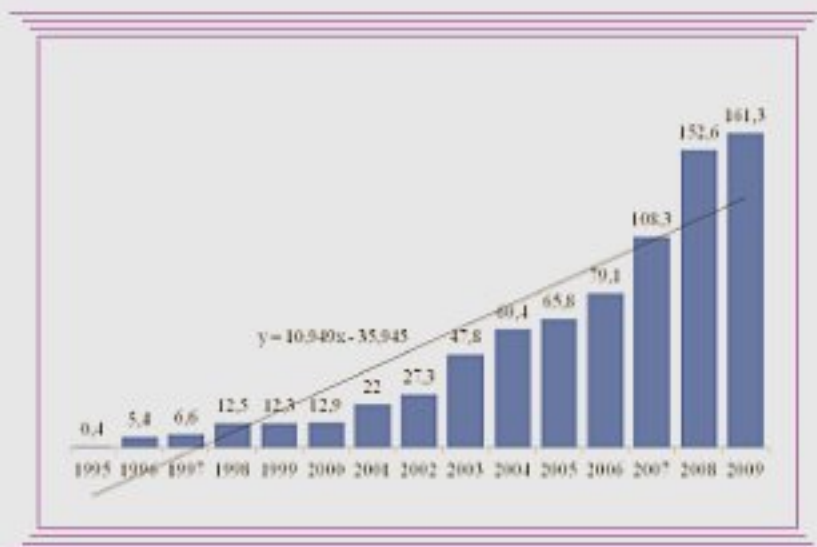

М. П. Войнаренко, І. Ю. Єпіфанова

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Вінницький національний технічний університет

М. П. Войнаренко, І. Ю. Єпіфанова

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Монографія

Вінниця
ВНТУ
2011

УДК 330.332

ББК 65.29

В48

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 9 від 21.04.2011 р.)

Рецензенти:

А. М. Асаул, доктор економічних наук, професор

С. В. Філіппова, доктор економічних наук, професор

Войнаренко, М. П.

В48   Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : монографія / М. П. Войнаренко, І. Ю. Єпіфанова. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 188 с.

ISBN 978-966-641-442-0

В монографії розглянуто питання створення ефективної системи управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств. Запропоновано показники, які визначають рівень управління інвестиційною діяльністю та комплексно характеризують діяльність підприємства.

Розроблено модель управління інвестиційною діяльністю машинобудівних підприємств за умов економічної кризи. Запропоновано використання кластерного підходу об'єднання підприємств як чинника підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю на певній території.

УДК 330.332

ББК 65.29

ISBN 978-966-641-442-0

© М. Войнаренко, І. Єпіфанова, 2011

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	8
1.1. Інвестиції: сутність, зміст та класифікація.....	8
1.2. Організація управління інвестиційною діяльністю на вітчиз- няних підприємствах.....	26
1.3. Інвестиційна привабливість підприємств в системі управлін- ня процесами залучення інвестицій.....	45
Висновки до розділу.....	52
Розділ 2. АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І ВИКОРИСТАННЯМ ІНВЕСТИЦІЙ.....	55
2.1. Методи і моделі аналізу ефективності управління інвести- ційною діяльністю	55
2.2. Оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств машинобудування.....	70
2.3. Управління використанням інвестицій промисловими під- приємствами регіону.....	99
Висновки до розділу.....	117
Розділ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	119
3.1. Визначення ефективності управління інвестиційною діяльні- стю підприємств з використанням методу «Дельфі».....	119
3.2. Модель управління інвестиційною діяльністю підприємства за умов економічної кризи.....	134
3.3. Використання інноваційних технологій об'єднання підпри- ємств в системі управління інвестиційною діяльністю.....	142
Висновки розділу.....	155
ВИСНОВКИ.....	157
ЛІТЕРАТУРА.....	160
Додаток А.....	180
Додаток Б.....	181
Додаток В.....	182
Додаток Г.....	183
Додаток Д.....	184
Додаток Е.....	185
Додаток Ж.....	186
Додаток З.....	187

ВСТУП

За сучасних умов розвитку світової економіки жодна країна не може розвивати своє господарство без залучення й ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи вітчизняний та іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій, менеджменту, інвестиції сприяють поживленню виробництва як на макро-, так і на мікрорівні. Разом з тим підприємства у процесі своєї діяльності часто стикаються із проблемою визначення ефективності інвестиційної діяльності, оскільки для забезпечення функціонування необхідно, щоб управління інвестиціями ґрунтувалося на оптимізації співвідношення між рішенням поточних і стратегічних задач розвитку підприємства.

В системі відтворення інвестиціям належить найважливіша роль у відновленні та збільшенні виробничих ресурсів. Особливо гостро питання інвестицій постає в період кризового стану економіки країни та в умовах трансформаційних змін за умов нездатності підприємств генерувати прибуток, який є одним з основних джерел формування інвестиційних ресурсів підприємства. Для отримання залучених інвестиційних ресурсів підприємство повинно відповідати ряду характеристик, тобто бути інвестиційно привабливим. У зв'язку із цим важливого значення набуває використання комплексного підходу до оцінки інвестиційної діяльності. Питання ефективності управління інвестиційною діяльністю досліджувались такими зарубіжними вченими як Г. Александер, В. Беренс, А. Я. Бистряков, Дж. Бэйли, Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, В. В. Ковальов, А. М. Марголін, В. К. Фальцман, П. М. Хавранек, Т. С. Хачатуров, У. Шарп.

Вагомий внесок в дослідження питань, пов'язаних із інвестиційною діяльністю підприємств, внесли І. А. Бланк, Л. М. Борщ, В. В. Борщевський, А. Ф. Гойко, О. В. Губарь, А. Г. Загородній, М. І. Крупка, Г. О. Кужелева, О. В. Кухленко, Т. В. Майорова, Н. П. Макарій, Л. І. Нейкова, А. А. Пересада, Й. М. Петрович, О. М. Підхомний, П. С. Рогожин, В. Г. Федоренко, С. В. Філіппова, Н. А. Хрущ, Д. М. Черваньов, М. Г. Чумаченко, В. Я. Шевчук, Е. І. Шилов та ін.

Система управління інвестиційною діяльністю потребує удосконалення відповідно до сучасних умов. Необхідним є подальше вивчення можливості залучення промисловими підприємствами інвестицій за умов економічної нестабільності, а також підвищення їх ролі як чинника економічного зростання. Недостатня увага в Україні приділяється проблемам використання кластерної моделі як засобу підвищення ефективності інвестиційної діяльності промислових підприємств. Необхідність розв'язання зазначених завдань визначила актуальність монографії та необхідність вирішення існуючих проблем.

Метою цієї монографії є обґрунтування теоретичних положень, методичних та практичних аспектів щодо створення ефективної системи управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств.

Монографія містить у собі низку елементів наукового дослідження, які вперше зустрілись у вітчизняній літературі, а саме:

- запропоновано модель управління інвестиційною діяльністю машинобудівних підприємств за умов економічної кризи, яка дозволяє забезпечити поетапне поєднання процесів управління інвестиційною діяльністю та складових елементів антикризового управління через узгодження рівнів інвестиційної привабливості підприємств і системи чинників кризи;

- удосконалено методи визначення стану управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств за допомогою використання методів Дельфі та бальних оцінок, які враховують динаміку і нормативні значення оцінюваних показників, надають можливість сформулювати напрямки покращення управління інвестиційною діяльністю;

- удосконалено механізм побудови кластерної моделі об'єднання підприємств як чинника підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю за допомогою інтенсивних методів (впровадження інновацій) шляхом створення кластеру, який би забезпечував співпрацю підприємств машинобудівної галузі із сільськогосподарськими підприємствами на певній території;

- дістали подальшого розвитку теоретичні аспекти щодо економічної сутності поняття «інвестиції», які визначено, з однієї сторони, як

сукупність ресурсів у формі власного, залученого та позиченого капіталів, а з іншої – як сукупність фінансових, матеріальних та нематеріальних цінностей, спрямованих на збільшення капіталу в майбутньому періоді, отримання економічного та/або іншого ефекту із врахуванням факторів часу та ризику, що надає можливість поєднати ресурсний та витратний підходи до визначення цього поняття;

– досліджено систему чинників впливу на інвестиційну діяльність промислових підприємств у розрізі зовнішніх та внутрішніх факторів, що забезпечують позитивну динаміку розвитку підприємства;

– уточнено трактування економічної сутності понять «інвестиційна діяльність промислового підприємства», «управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства»;

– дістала подальшого розвитку інтегрована система ризик-менеджменту, яка дає можливість об'єднати інвестиційні ризики з ризиками, пов'язаними із іншими видами діяльності, що можуть суттєво вплинути на результати.

У першому розділі досліджено сутність таких понять як: «інвестиції», «інвестиційна діяльність промислового підприємства», визначено їх особливості, досліджено організацію управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах і теоретичні основи управління інвестиційною діяльністю із врахуванням інвестиційної привабливості.

У другому розділі проведено оцінку інвестиційного потенціалу та інвестиційної привабливості промислових підприємств, здійснено аналіз стану управління формуванням і використанням інвестицій промисловими підприємствами машинобудівної галузі за 2003–2008 роки. Розглянуто існуючі методи і моделі аналізу стану управління інвестиційною діяльністю.

У третьому розділі запропоновано підхід до визначення ефективності управління інвестиційною діяльністю, побудовано модель управління інвестиційною діяльністю підприємств за умов економічної кризи, запропоновано використання кластерної моделі об'єднання підприємств як чинника підвищення ефективності залучення і використання інвестиційних ресурсів на певній території.

У роботі використано низку загальнонаукових і спеціальних методів. Висвітлення теоретичних основ управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств та пов'язаних із цим категорій зумовило використання – описового методу, методів наукової абстракції, системного аналізу та логічних узагальнень; дослідження інвестиційного потенціалу промислових підприємств, стану управління формуванням та використанням інвестицій підприємствами машинобудування зумовило використання методів історико-генетичного, статистичного та порівняльного аналізу; методів експертних оцінок, дискримінантного аналізу, математичного моделювання – під час розроблення системи показників для оцінювання рівня управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств, побудові моделі управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств за умов економічної кризи, удосконалення кластерної моделі об'єднання підприємств; методів графічного аналізу – для наочного зображення статистичного матеріалу, підкріплення окремих теоретичних та практичних положень дисертаційного дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали теоретичні та науково-практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні дані Державного комітету статистики України та Вінницького обласного управління статистики, Міністерства економіки України, інших державних установ, законодавчі та нормативно-правові акти з питань управління інвестиційною діяльністю, дані вітчизняних та зарубіжних періодичних видань.

Монографія розрахована на науковців, які досліджують проблеми управління підприємствами, фахівців державної та місцевої влади, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Розділ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Інвестиції: сутність, зміст та класифікація

Макроекономічне зростання економіки країни в цілому залежить від ступеня економічного зростання окремих мікроелементів, зокрема підприємств. Стратегія розвитку будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності з моменту створення передбачає забезпечення постійного економічного зростання за рахунок збільшення обсягів результатів підприємницької діяльності, а також галузевої, асортиментної та регіональної диверсифікації цієї діяльності. Економічне зростання забезпечується насамперед за рахунок інвестиційної діяльності, у процесі якої реалізуються довгострокові стратегічні цілі суб'єктів діяльності.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств спричиняє необхідність організовувати господарську діяльність за такими напрямками, як підвищення якості продукції, забезпечення зростання продуктивності праці, оптимізація структури управління підприємством, впровадження нових технологій, що прямо чи опосередковано пов'язані із здійсненням інвестицій. Фінансово-господарська діяльність будь-якого підприємства є неможливою без вкладення коштів, які можуть мати власний та залучений характер, тобто без залучення власних та залучених інвестиційних ресурсів. Причому питання залучення інвестиційних ресурсів є важливим на будь-якому етапі функціонування підприємства: починаючи із етапу створення та закінчуючи його ліквідацією. Ключовою дефініцією інвестиційної діяльності є інвестиції. Термін «інвестиції» походить від латинського «investment», тобто збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі [193, с. 55]. В науковій літературі існують різні підходи і систематизовані визначення поняття «інвестиції», зумовлені специфікою економічних шкіл (табл. 1.1).

Систематизовані визначення категорії «інвестиції» в літературі

<i>Автор</i>	<i>Визначення категорії «інвестиція»</i>
Кене Ф. [70, с. 1512]	Сума початкових авансів або капітальних вкладень з метою одержання прибутку
Маркс К. [110, с. 86-87, с. 92-93]	Частка додаткової вартості, створеної за рахунок кругообігу капіталу в активному процесі виробництва, яка надалі авансується в розвиток галузі
Кейнс Дж. [185, с.125]	Частина нагромадженого за певний період прибутку, що не була використана для споживання
Шарп У. [192, с. 1]	Розлучатись із грошми сьогодні з тим, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому
Массе П. [112, с. 27]	Акт обміну сьогоднішнього задоволення потреби на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ
Гітман Л., Джонк М. [38, с. 10]	Спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити його збереження або зростання
Розенберг Дж. М. [145, с. 173]	Використання грошей для отримання ще більшої кількості грошей, доходу чи/та досягнення приросту капіталу
Хачатуров Т. С. [182]	Витрати на виробництво основних засобів, їх збільшення та удосконалення
Черняєвський А. П. [186]	Вкладення в оборотний капітал, визначаючи капітальні інвестиції як вартість, авансовану в основні засоби та в приріст оборотних засобів
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [133]	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект
Господарський кодекс України [42]	Довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту
Майорова Т. В. [102, с. 4]	Перетворення абстрактного (грошового) капіталу в майнову спроможну вартість
Бланк І. А. [10, с. 10], Крупка М. І.[96, с. 24]	Вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення

Продовження таблиці І.1

<i>Автор</i>	<i>Визначення категорії «інвестиція»</i>
Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. [71, с. 195-196]	Грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладають в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту
Остапчук Т. П. [123, с. 6]	Один з видів суспільної діяльності людей, що визначає об'єктивність існування інвестицій як соціального явища
Борщ Л. М. [12, с. 47]	Економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так і інвестиції в «людський капітал»
Пухальський В. В. [140, с. 6]	Капітал у формі власних, позикових і залучених грошових коштів, матеріальних і нематеріальних цінностей, який вкладається в об'єкти виробничого та невиробничого призначення з метою забезпечення його збільшення, а також досягнення позаекономічних ефектів екологічного та соціального характеру, з урахуванням можливих втрат від ризику та інфляції
Хрущ Н. А. [184, с. 11]	Система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів; витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу
Губарь О. В. [46, с. 6]	Вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти господарчої діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності

Так, економіст-фізіократ Ф. Кене визначає інвестиції як суму початкових авансів або капітальних вкладень з метою одержання прибутку [70, с. 1512]. Австрійською школою «граничної корисності» інвестиції трактуються як обмін задоволення сьогоденних потреб на

задоволення їх у майбутньому [103, с. 6]. У. Шарп вважає, що «інвестувати – значить розлучатись із грошми сьогодні з тим, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому» [192, с. 1]. К. Маркс, який зазначав, що гроші й капітал не є ідентичними поняттями, інвестиціями вважав частку додаткової вартості, створеної за рахунок кругообігу капіталу в активному процесі виробництва і яка надалі авансується в розвиток галузі [110, с. 86–87, с. 92–93].

Дж. Кейнс розумів під інвестиціями ту частину нагромадженого за певний період прибутку, що не була використана для споживання [185, с. 125]. Е. Хансен, який є послідовником Дж. Кейнса, пояснює циклічні коливання динамікою розмірів інвестування, спричинені змінами співвідношення норми прибутку та визнає інвестиції як створення нового капіталу – чистого додавання до сукупної маси можливих капітальних благ [181].

За визначенням П. Массе інвестиції є актом обміну сьогоднішнього задоволення потреби на очікування задовольнити її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ [112, с. 27]. Л. Гітман, М. Джонк розуміють інвестиції як спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити його збереження або зростання [38, с. 10]. Дж. М. Розенберг визначає інвестиції як використання грошей для отримання ще більшої кількості грошей, доходу чи/та досягнення приросту капіталу [145, с. 173].

Отже, більшість західних авторів вважає, що процес залучення інвестицій передбачає здійснення вкладень з метою отримання додаткового прибутку або збільшення вартості капіталу підприємства, проте стосовно джерел вкладень, які із часом можуть привести до зростання прибутку, існують різні погляди.

На нашу думку не зовсім є вірним вважати інвестиціями ту частку прибутку, яка не була використана для споживання, оскільки на підприємствах в сучасних умовах господарювання створюються різні грошові фонди саме за рахунок нерозподіленого прибутку. Крім того, зазначені визначення не враховують часового аспекту та пов'язаних із категорією «інвестиція» факторів ризику та ліквідності.

Радянські економісти термін «інвестиції» ототожнювали із капітальними вкладеннями, оскільки в період централізованої планової економіки ці поняття повністю ототожнювались зазвичай для будівельного комплексу. Т. С. Хачатуров під капітальними вкладеннями розумів витрати на виробництво основних засобів, їх збільшення та удосконалення [182], проте таке визначення обмежує процес інвестування вкладеннями лише в основні засоби, залишаючи поза увагою фінансові інструменти, нематеріальні активи та вкладення в оборотний капітал.

А. П. Черняєвський розширив об'єкт інвестування вкладеннями в оборотний капітал, визначаючи капітальні інвестиції як вартість, авансовану в основні засоби та в приріст оборотних засобів [186].

Саме як «капітальні вкладення» у вітчизняній літературі поняття «інвестиції» почало зустрічатись на початку 90-х років, під яким розглядались вкладення капіталу у відтворення основних засобів – як виробничого так і невиробничого характеру.

Проте, інвестиції можуть здійснюватись і в приріст оборотних активів, і в різні фінансові інструменти, в окремі види нематеріальних активів. Отже, капітальні вкладення є більш вузьким поняттям і виступають лише як одна з форм інвестицій.

На сучасному етапі розвитку економіки найбільш розповсюдженим є розуміння інвестицій як вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення [10, с. 10; 96, с. 24]. Вітчизняні автори, розглядаючи зміст поняття «інвестиція», як і більшість західних учених вважають джерелом інвестицій саме капітал. В Шевчук. та П. Рогожин інвестиції визначають як видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал [193]. Л. М. Борщ під інвестиціями розуміє економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так і інвестиції в «людський капітал» [12, с. 47].

В сучасній економічній літературі з інвестування зазначається, що результатом інвестицій може бути не лише приріст прибутку, але й певний економічний чи позаекономічний ефект, який зазвичай носить екологічний характер, зумовлений зменшенням негативного впливу виробничого процесу на навколишнє середовище або впровадженням енергозберігаючих, ресурсозберігаючих технологій, чи соціальний характер. Саме такої думки А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, які визначають інвестиції як грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладають в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [71, с. 195–196]. Економічний зміст категорії «інвестиції» Д. Черваньов та Л. Нейкова розглядають як відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в основні та оборотні фонди, а також в науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази і освоєння нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й одержання прибутку або соціального ефекту [185]. Наголошують на необхідності врахування соціального аспекту інвестицій і Н. В. Дацій, С. О. Корецька, які зазначають, що в сучасних умовах пріоритетним є отримання соціальних результатів, а економічні результати розглядаються лише як засіб їх досягнення [51, с. 270]. Досліджуючи поняття «інвестиції», автори вказують на їх стратегічне значення для розвитку людського потенціалу, ресурсозабезпечення, ресурсозбереження та екології [51, с. 144–145].

Дещо вужче наводиться визначення інвестицій у вітчизняному законодавстві. В Законі України «Про інвестиційну діяльність» надано таке визначення поняття «інвестиції», під яким розуміють «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [133].

Відповідно до Господарського кодексу України інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти

господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту [42].

Таким чином, визначення змісту дефініції «інвестиція» у вітчизняному законодавстві, є схожим до запропонованого західними вченими-економістами в частині трактування джерела та результату інвестиції. Разом з тим, у вітчизняному законодавстві враховується позаекономічний ефект, властивий інвестиціям.

Зважаючи на те, що окремий суб'єкт господарювання, як і будь-яка складна система, відчуває вплив навколишнього середовища, в якому функціонує, визначення змісту інвестицій як економічної категорії на сучасному етапі розвитку економіки потребує врахування чинників ризику та залежності від інфляції. Часовий фактор інвестування є основою операції дисконтування і полягає в тому, що за інших рівних умов сучасні блага завжди оцінюються вище майбутніх. Ризик, як одна з найважливіших характеристик інвестицій, пов'язаний із можливим зниженням або неотриманням очікуваного доходу. Під ліквідністю інвестицій варто розуміти їх здатність бути реалізованими за їх реальною ринковою вартістю в будь-який момент.

В. В. Пухальський під інвестиціями розуміє капітал у формі власних, позикових і залучених грошових коштів, матеріальних і нематеріальних цінностей, який вкладається в об'єкти виробничого та невиробничого призначення з метою забезпечення його збільшення, а також досягнення позаекономічних ефектів екологічного та соціального характеру, з урахуванням можливих втрат від ризику та інфляції [140, с. 6]. О. В. Губарь визначає інвестиції як вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти господарчої діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності [46, с. 6].

Отже, як вітчизняні, так і західні автори вважають, що інвестиції є, з однієї сторони, вкладенням капіталу в різних формах, а з іншої – залученням ресурсів за рахунок приросту капіталу. До інвестицій часто відносять так звані «споживчі інвестиції», які здійснюються шляхом купівлі телевізорів, автомобілів тощо. Проте, за своїм економічним

змістом такі витрати не можуть вважатись інвестиціями, оскільки засоби на придбання цих товарів, якщо не передбачається наступного їх перепродажу з метою отримання прибутку, витрачаються в даному випадку на довгострокове споживання.

На наш погляд, інвестиції можна трактувати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні інвестиції – це вкладення капіталу в усіх можливих формах з метою забезпечення його зростання в майбутньому періоді, отримання поточного прибутку або вирішення певних економічних та позаекономічних завдань. У вузькому ж – це лише забезпечення певного приросту капіталу.

Окремі економісти розглядають фінансовий та економічний зміст інвестицій [193, с. 10]. Згідно із фінансовим змістом інвестиціями є усі види активів, що вкладаються в господарську діяльність, з метою отримання доходу. Н. А. Хрущ, систематизуючи визначення інших авторів, поділяє думку, що за фінансовим змістом інвестиції є системою економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою отримання позитивних результатів [184, с. 10]. З економічної точки зору інвестиціями є витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу [184, с. 11].

На думку Т. В. Майорової поняття «інвестиції» має включати в себе як майнове, так і витратне визначення (рис. 1.1). З позицій майнового аспекту під інвестиціями автор розуміє перетворення абстрактного (грошового) капіталу в майнову спроможну вартість, тобто, здійснення процесу використання капіталу. Витратне визначення інвестицій зумовлене тим, що проведення виробничого процесу супроводжується рухом платежів, які будуть інвестовані (одягнені) через придбання засобів виробництва. Отже, рух платежів з'єднує інвестиційний та виробничий процеси. Крім того, виробничий та інвестиційний процеси не можуть існувати самі по собі, оскільки, з однієї сторони, інвестиції дають можливість здійснити сам процес виробництва, а

з іншої – результати виробничого процесу впливають на процес накопичення, тобто на можливості подальшого інвестування [103, с. 4].

Рис. 1.1. Основні підходи до визначення змісту категорії інвестиції (побудовано на підставі [102, с. 4; 123, с. 6; 173; 193])

Окремі автори, визначаючи сутність інвестицій, здійснюють їх дослідження в трьох вимірах: філософському, правовому та політекономічному [123, с. 6]. Згідно з філософським виміром інвестицій та інвестиційної діяльності, інвестиції є одним з видів суспільної діяльності людей, що визначає об'єктивність існування інвестицій як соціального явища. Як один з видів суспільної діяльності людини інвестиції мають предметно-практичний та цілеспрямований характер. Їх кінцевою метою є розширене суспільне виробництво. Принцип діяльності як джерела походження багатоманітних продуктів культури вимагає розгля-

дати інвестиції як один із способів досягнення такої багатоманітності. Таким чином, інвестиції можуть аналізуватися зі сторони специфічної сфери відтворення матеріальної і духовної культури суспільства.

Юридичний зміст інвестицій зумовлений тим, що підставою для здійснення інвестицій є документ юридичного характеру – договір, який, з одного боку, робить можливим здійснення таких операцій, з іншого – визначає право власності на інвестиції, що відображає юридичний (або правовий) аспект. Право власності є основоположним моментом юридичного підходу, визначає особливості відображення операцій, пов'язаних з інвестиціями, в бухгалтерському обліку. З позиції предмета політичної економії інвестиції розглядаються як кругообіг відповідних витрат та доходів.

Аналіз економічної літератури з інвестування показав, що серед учених-економістів є певні суперечки у визначенні мети інвестицій: чи є це лише досягнення прибутку, або ж і певного соціально-економічного ефекту. В свою чергу всі можливі цілі інвестицій узагальнюються в досягненні прибутку та соціально-економічного ефекту.

Розглянуті твердження дозволяють сформулювати поняття інвестицій з однієї сторони як сукупність ресурсів у формі власного, залученого та позиченого капіталів, а з іншої – як сукупність фінансових, матеріальних та нематеріальних цінностей, спрямованих на збільшення капіталу в майбутньому періоді, отримання економічного та/або іншого ефекту із врахуванням факторів часу та ризику.

Це визначення дає можливість поєднати ресурсний та витратний підходи до поняття інвестицій.

Різноманіття форм та видів інвестицій, які здійснюються підприємством, вимагає їх певної класифікації за різними ознаками (рис. 1.2).

В наукових працях можна помітити суттєві розбіжності в кількості ознак класифікацій інвестицій, які коливаються від двох до п'ятнадцяти, проте в переважній більшості праць автори виділяють до десяти суттєвих ознак. Зокрема, за об'єктами вкладень розрізняють реальні (виробничі) та фінансові інвестиції [11, с. 12; 12, с. 51; 103, с. 9; 127; 172, с. 10; 193].

Рис. 1.2. Класифікація інвестицій (складено за даними [133; 11; 12; 103; 126; 172; 173; 179; 193; 196])

Реальні інвестиції характеризують вкладення капіталу в різні об'єкти інвестування, пов'язані із здійсненням операційної діяльності підприємства, або покращенням умов праці і побуту персоналу. Фінансові інвестиції характеризують вкладення капіталу в різні фінансові інструменти з метою отримання прибутку. А. А. Пересада під реальними інвестиціями розуміє капітальні вкладення в нове будівництво, у технічне переозброєння, розширення, реконструкцію і модернізацію підприємства [126, с. 9–12].

Деякі вчені в складі реальних інвестицій виділяють такі форми як інноваційні та інтелектуальні [126, с. 9]. Інноваційна форма інвестицій – це, в основному, вкладення в нематеріальні активи, які забезпечують розвиток НТП і успішну протидію конкурентам на товарних ринках. Інтелектуальні інвестиції – це вкладення капіталу в творчий потенціал суспільства, об'єкти інтелектуальної власності, які зумовлені авторським правом, винахідницьким і патентним правом, правом на промислові зразки та корисні моделі.

На нашу думку поділ інвестицій на інтелектуальні та інноваційні є не досить коректним, оскільки інтелектуальні інвестиції є за своєю суттю тими ж інноваційними інвестиціями, оскільки передбачають вкладення капіталу в різні інноваційні процеси, виражені у формі отримання різноманітних патентів та прав на нові зразки, які і є інноваціями.

За призначенням реальні інвестиції поділяють на капітальні вкладення виробничого та невиробничого призначення [179, с. 231].

Т. П. Остапчук до капітальних інвестицій відносить внутрішні інвестиції підприємства в основний капітал, які передбачають капітальне будівництво та придбання основних засобів, придбання та виготовлення інших необоротних активів підприємства з метою нарощення і отримання в довгостроковому періоді доходу, а також витрати, пов'язані з поліпшенням об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання цих об'єктів [123, с. 6].

Фінансові інвестиції є вкладеннями у цінні папери та статутні капітали інших підприємств з метою отримання прибутку у вигляді від-

сотків або дивідендів, зростання вартості капіталу та отримання фінансових прав [92, с. 140]. Фінансові інвестиції відповідно до напрямків вкладення розподіляють на вкладення в цінні папери, вкладення в статутні капітали, позики іншим підприємствам, термінові депозитні вклади в банках.

За характером участі в інвестиційному процесі розрізняють прямі та непрямі інвестиції підприємства [103, с. 9; 173, с. 10]. Пряме інвестування здійснюють інвестори, які безпосередньо беруть участь у виборі об'єктів інвестування та вкладанні в них коштів (у формі капітальних вкладень, вкладень капіталу у основні фонди інших підприємств), та, як правило, добре обізнані з об'єктом інвестування. Метою прямих інвестицій в більшості випадків є придбання контрольного пакета акцій і реальна участь в управлінні об'єктом інвестування.

Непрямі інвестиції здійснюють інвестиційні фінансові посередники, що переслідують лише мету отримання прибутку, а не участь в управлінні об'єктом. Оскільки не всі інвестори мають необхідну кваліфікацію для ефективного добору об'єктів інвестування та управління інвестиціями, то певна їх частина купує цінні папери, що випускаються інвестиційними та фінансовими посередниками. Посередники зібрані кошти вкладають у найефективніші, на їхній погляд, об'єкти інвестування, здійснюють управління ними, а потім розподіляють отриманий прибуток між своїми клієнтами-інвесторами.

За періодом інвестування розрізняють коротко-, середньо- та довгострокові інвестиції [11, с. 12; 103, с. 9; 126, с. 11]. Короткострокові інвестиції характеризують вкладення капіталу на період до одного року. Їх основу складають короткострокові фінансові вкладення. До середньострокових інвестицій відносять вкладення капіталу на період 1–3 роки. Довгострокові інвестиції – це вкладення капіталу на період більше трьох років.

Необхідно зазначити, що такі українські економісти, як В. Г. Федоренко [173, с. 10], В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин [193, с. 6] пропонують за періодом інвестування класифікувати інвестиції на коротко- (вкладення капіталу на період до одного року) та довгострокові

Шановний читачу!

Умови придбання надрукованих примірників монографії наведені на сайті видавництва <http://publish.vntu.edu.ua/get/?isbn=978-966-641-442-0>

Уважаемый читатель!

Условия приобретения печатных экземпляров монографии приведены на сайте издательства <http://publish.vntu.edu.ua/get/?isbn=978-966-641-442-0>

Dear reader!

You may order this monograph at the Web page <http://publish.vntu.edu.ua/get/?isbn=978-966-641-442-0>

Наукове видання

**Войнаренко Михайло Петрович
Єпіфанова Ірина Юріївна**

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Монографія

Редактор С. Малішевська

Оригінал-макет підготовлено І. Єпіфановою

Підписано до друку 2.12.2011 р.
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. др. Арк. 10,86
Наклад 100 прим. Зам № 2011-186

Вінницький національний технічний університет,
КІВЦ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-85-32.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті,
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-81-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.